

V. 13 Ovládni pránu, ovládneš mysl

VASIŠTHA pokračoval: Ó Rámo, pátrej po podstatě Já tak jako král Džanaka a snadno se dostaneš tam, kde spočinuli lidé poznání, kteří poznali, co je třeba poznat. Znovu a znovu musí člověk zdolávat nepřátele, jimiž jsou smysly. A poté skrze vlastní úsilí nalezne Já samo v sobě spokojenost, dojde svého naplnění a ukončí veškeré trápení. Poté je zničeno samotné semínko iluze, skončí proud neštěstí a zmizí představa zla. Ó Rámo, buď jako král Džanaka a svým vnitřním světlem nahlédni Já. Staň se výjimečnou bytostí, jakou je i král Džanaka.

Jestliže se člověk vytrvale věnuje hledání Já a chápe neustále se měnící povahu světa, pak v pravý čas dosáhne Sebepoznání stejně jako Džanaka. Nepomůže mu bůh, obřady ani jiná činnost, majetek ani příbuzní. Kdo se bojí iluze projeveného světa, toho mohou přivést k Sebepoznání právě vlastní úsilí a dotazování se na Já. Nenásleduj učení těch, kteří žijí v omylu a jsou závislí na bohu, rituálech, zvycích a podobných praktikách. Oceán projeveného světa můžeš překonat jen tehdy, když se ustálíš v nejvyšším poznání, když poznáš Já skrze Já samo a své uvažování nenecháš ovlivnit a překroutit smyslovým vnímáním.

Vyprávěl jsem ti, jak král Džanaka dosáhl poznání Já díky milosti. Poznání jako by na něj spadlo z nebe. Kdo rozvíjí moudrost jako Džanaka, ten ve svém srdci zakusí vnitřní světlo a v tom okamžiku zmizí mylné představy iluzorního světa. Když odejde představa podmíněnosti a omezení „jsem to a to“, zrodí se Vědomí všeprostupujícího Absolutna. Oprosti své srdce stejně jako Džanaka od falešné představy jáství. Zmizí-li pocit jáství, ega, zazáří v tvém srdci světlo Sebepoznání. Pocit ega je tou nejtemnější formou temnoty, a jakmile zmizí, rozzáří se vnitřní světlo samo od sebe. Kdo má klidnou mysl a je si vědom toho, že „neexistuji já, neexistuje nikdo druhý a neexistuje ani sama ne-existence“, ten není ovládán ziskuchtivostí. Neexistuje jiné omezení, Rámo, než touha získat to, co považujeme za žádoucí, a strach z toho, co považujeme za nežádoucí. Nepodléhej touze získat to, co považuješ za žádoucí, a neměj za cíl zbavit se nežádoucího. Oprosti se od obojího a spočín v tom, co zbude.

VASIŠTHA pokračoval: U koho zmizela dvojí touha, touha něco získat i touha něčeho se zbavit, ten už po ničem netouží ani nic neodmítá. Dokud však toto dvojí nutkání, získat a zbavit se, nebude odstraněno, nemůže mysl dojít do stavu dokonalého klidu. Mysl nebude zakoušet klid a rovnováhu, zůstanou-li v člověku pocity „to je skutečné“ či „to je neskutečné“. Jak by se mohla vyrovnanost, čistota a klid zrodit v mysli ovládané myšlenkami „to je dobré“, „to je zlé“, „toho je dosaženo“ či „to je ztraceno“? Je-li tu jediné *Brahman*, jež je navždy jedno i mnohé, jak lze o něčem říci, že je správné či špatné? Dokud je mysl ovládána myšlenkami žádoucího a nežádoucího, nemůže tu být klid ani rovnováha.

Nepřítomnost touhy, očekávání a strachu, neochvějná stálost, vyrovnanost, moudrost, nepřipoutanost, nekonání, laskavost, nepřítomnost překrucování, odvaha, vytrvalost, přátelskost, uvážlivost, spokojenost, jemnost a laskavá mluva, všechny tyto vlastnosti jsou pro člověka, který je osvobozen od pudu získávání a odmítání, zcela přirozené a zároveň neúmyslné a spontánní.

Tak jako je voda v řece zadržena přehradou, tak by měl člověk zadržovat svoji mysl a bránit jí ve směřování ke světu. Zatímco se navenek budeš věnovat nejružnějším činnostem, vzdej se spojení s vnějšími objekty, obrať svou mysl dovnitř a uvědomuj si vše uvnitř sebe. Ostrým mečem poznání rozetni spleť podmiňené mysli, která vytváří tužby, záměry, očekávání, přijímání i odmítání a je příčinou plynutí projeveného světa.

Znič mysl pomocí samotné mysli. Dosáhni stavu čistoty a hned teď se v něm ustáli. Znič mysl myslí a opusť i myšlenky, které mysl popírají. Tak nakonec zmizí celý projevený svět, iluze se již neobjeví a mysl si projevený svět už znovu nevytvoří. Navenek zůstaň ve světě činný, ale přitom buď pevně zakotven v uvědomování si neskutečnosti toho všeho a zbav se jakýchkoli nadějí a očekávání. Setrvej v klidu a rovnováze, dělej, co je v dané situaci třeba, a nehloubej nad tím, co tě nečekaně potká. Prožívej svůj život spontánně, bez záměrů a očekávání. Tak jako lze říci, že Bůh všechno koná a zároveň nekoná, tak i ty žij bez záměru, dělej, co je třeba, ale nebuď konajícím.

VASIŠTHA pokračoval: Jsi ten, kdo poznal vše, jsi Já. Jsi nezrozená bytost, nejvyšší Pán. Nejsi nic jiného než Já, jež prostupuje vším. Kdo se zbavil představy, že existuje objekt vnímání odlišný od Já, ten nepodléhá omylům zrozeným z radosti či smutku. *Jóginem* se může zvát jen ten, koho nic nepřitahuje ani neodpuzuje, pro něhož má hrouda hlíny i hrouda zlata stejnou hodnotu a důležitost a kdo se oprostil od sklonů a tendencí potvrzujících existenci projeveného světa. Ať takový člověk dělá či prožívá cokoli, ať dává či ničí cokoli, jeho vědomí zůstává svobodné a vyrovnané v radosti i bolesti. Dělá, co je třeba, aniž by rozlišoval, co je žádoucí nebo nežádoucí. Věnuje se činnosti, ale není k ní připoután, není konajícím.

Kdo se utvrdil v přesvědčení, že jediné, co existuje, je neomezené Vědomí, ten se osvobodil od myšlenek na potěšení, je naplněn klidem a umí se ovládat. Mysl je ve své podstatě netečná, neschopná vnímat. Schopnost uvažování má vypůjčenou od Vědomí a Vědomí zase skrze mysl získává možnost zakoušet. Mysl přichází do kontaktu se vším, co se zrodilo, prostřednictvím síly Vědomí neboli *čitšakti*. Mysl existuje jakoby z milosti Vědomí a tím, jak vnímá vesmír, zakouší nejružnější myšlenky. Jejím světlem je Vědomí, neboť jinak by netečná mysl nemohla fungovat.

Znalci posvátných textů tvrdí, že mysl je domnělý pohyb energie ve Vědomí a myšlenky a představy jsou výrazy mysli podobné syčení hada. Vědomí bez myšlenek

a představ je věčné *Brahman*, Absolutno. Vědomí s představami a myšlenkami je mysl. A malá část mysli se nachází v srdci. Říká se tomu omezené vědomí či omezená inteligence. Omezené vědomí zapomnělo na svoji vědomou přirozenost a existovalo jako netečné, nevědomé. Poté se stalo myšlením, neoddělitelně spjatým s přijímáním a odmítáním. Ve skutečnosti se tím vším stalo samo neomezené Vědomí, ale dokud se neprobudí do své neomezené podstaty, nedojde Sebepoznání, poznání Já, a nepozná tedy samo sebe. Mysl by měla být probuzena skrze hledání, založené na studiu posvátných textů, kontrole smyslů a nezaumatosti. Takto probuzená Inteligence pak září jako absolutní *Brahman*. Není-li probuzena, pokračuje dál v prožívání omezeného světa.

VASIŠTHA pokračoval: Není-li inteligence probuzena, pak nic neví a nechápe nic. To, co se zdá, že je myslí pochopeno, není Skutečnost. Hodnota mysli pochází z Vědomí, podobně jako vůně květiny pochází z esencí, které květina obsahuje. Díky takto propůjčené inteligenci je mysl schopna poznat jen nepatrnou část kosmického Vědomí a plně vykveté až tehdy, je-li osvětlena světlem neomezeného Vědomí.

Ačkoli se mysl zdá mít schopnost uvažování, skutečného pochopení není schopna, podobně jako kamenná figurka tanečnice nemůže na požádání zatancovat. Může bitevní scéna namalovaná na plátně způsobit vřavu bojujících armád? Může se mrtvola zvednout a utéct? Může obraz Slunce vytesaný do skály zahnat tmu? A podobně, co může dělat netečná mysl? Tak jako se projeví přelud faty morgány jen v záři Slunce, tak se mysl jeví jako činná a schopná uvažování pouze díky vnitřnímu světlu Vědomí.

Pohyb životní síly je nevědomým člověkem mylně chápán jako mysl. Ve skutečnosti je to však jen životní síla, *prána*. V případě člověka, jehož inteligence není ovlivňována a tříštěna myšlenkami, jde o světlo nejvyššího Bytí, světlo Já. Inteligence, která se ztotožňuje s pohybem životní síly a představuje si „to jsem já“ nebo „to je mé“, se nazývá *džíva* či duše jedince. Inteligence, mysl, *džíva* jsou názvy používané i mudrci, avšak z hlediska Absolutna nejsou skutečné. Mysl, inteligence ani vtělená bytost ve skutečnosti neexistují. Jediné, co po všechny časy existuje, je Já. Samotné Já je světem, je časem a je i vývojem. Protože je velice jemné, zdá se, jako by tu nebylo, přestože je. Během toho, co se projevuje jako odraz či projevení, je také nahlédnuto jakožto Pravda. Nejvyšší Já je však za všemi popisy a Pravdu o něm lze zakoušet pouze přímou zkušeností Sebepoznání.

Podobně jako s příchodem světla zmizí temnota, tak ustanou myšlenky, jakmile zazáří vnitřní světlo Vědomí. Pokud se Vědomí ztotožní se subjektem, aby zakoušelo smyslové objekty, je Já zapomenuto a objeví se myšlenky týkající se výtvorů mysli.

VASIŠTHA pokračoval: Myšlení, které vzniká v nejvyšším Bytí, se nazývá individuální vědomí neboli vědomí jedince. Je-li vědomí jedince osvobozeno od myšlenek a od ztotožnění se s jedincem, je tu osvobození. Semínkem a příčinou projeveného světa

není nic jiného, než že v neomezeném Vědomí vznikne myšlenka, která vede k omezenému vědomí jedince. Vědomí se odchýlí od stavu naprostého klidu, je myšlením jakoby znečištěno, vznikne rozum a s ním i představa vesmíru.

Ó Rámo, ovládnout životní sílu znamená ovládnout i mysl. Tak jako zmizí stín, je-li odstraněn původce stínu, tak zmizí myšlenky, je-li ovládnuta životní síla. V důsledku činnosti životní síly si člověk pamatuje, co prožil. Říkáme tomu mysl, neboť činnost životní síly je myslí zakoušena. Životní sílu lze ovládnout odpoutáním, ovládnutím dechu čili *pránájámou*, prozkoumáním příčin činnosti životní síly, ukončením utrpení pomocí rozvažování a přímým poznáním neboli přímým zakoušením nejvyšší Pravdy.

Pro mysl je možné přijmout to, že kámen má inteligenci. Ale samotná mysl inteligenci nemá. K životní síle, jež je netečná a nevědomá, patří činnost a pohyb. A k Já, které je čiré a navždy všudypřítomné, patří Inteligence, nebo také síla Vědomí. Mysl vytvoří představu vztahu mezi životní silou a Vědomím, ale tato představa je falešná, a proto je falešné i z ní vycházející poznání. To se nazývá nevědomost, *májá* či vesmírná hra a vede ke vzniku silně omamně iluze projeveného světa.

Vztah mezi životní silou a Vědomím je věc představivosti. Kdyby to nebylo vymyšleno, projevení světa by vůbec neexistovalo! Životní síla se ve spojení s Vědomím stane vědomou a zakouší svět jako svůj objekt. Ale to vše je stejně neskutečné, jako když si malé dítě představí strašidlo. Jedinou Skutečností je činnost v neomezeném Vědomí. Lze snad neomezené Vědomí ovlivnit něčím, co je omezené? Jinými slovy, může být to nejvyšší překonáno něčím, co je mu podřízeno? Ó Rámo, mysl neboli omezené vědomí neexistuje. Je-li toto jasně pochopeno, pak zmizí vše, co bylo mylně považováno za mysl. Zdánlivě to existovalo z důvodu špatného chápání. Zmizí-li však omyl, zmizí i mysl.

VASIŠTHA pokračoval: Mysl je netečná a nevědomá, není ničím skutečným, je tedy mrtvá. A přece jsou bytosti světa zabíjeny touto mrtvou věcí. Jak záhadná je tato nevědomost! Mysl nemá Já, nemá tělo, nemá základ ani formu, a přesto je touto myslí všechno na světě pozřeno. To je opravdu záhada. Kdo prohlašuje, že byl zničen svou myslí, která však nemá žádný skutečný základ, jako by říkal, že si rozbil hlavu o lístek lotosu. Tvrdit, že člověku může ublížit mysl, jež je netečná, tupá a neschopná chápat, je jako tvrdit, že člověka může popálit žár Měsíce. Hrdina schopný porazit každého nepřítele, jenž se mu postaví do cesty, je sám zničen myslí, která ani neexistuje.

Jakou jen moc má to, co bylo vytvořeno myslí. Myslí, o níž po důkladném pátrání a dotazování zjistíme, že vlastně neexistuje.

Zdrojem všeho utrpení světa je nevědomost a hloupost. Celé stvoření vzniklo v důsledku hlouposti a nevědomosti. A přestože to víme, kupodivu shledáváme, že tato falešná a neskutečná mysl je živými bytostmi posilována a utužována.

Iluzi světa lze přirovnat k představě hrdiny, který se domnívá, že je spoután neviditelnými řetězy vycházejícími z očí jeho nepřítele a pronásledován neviditelnou armádou vytvořenou v protivníkově mysli. Svět stvořený myslí, která neexistuje, je zničen myslí jinou, stejně neskutečnou. Projevený svět není nic jiného než mysl. Kdo není schopen pochopit pravou podstatu mysli, není způsobilý k tomu, aby byl poučen o Skutečnosti. Jeho mysl nemůže pochopit jemnou Pravdu učení, které je tu předkládáno. Zdá se totiž, že je s iluzorním projeveným světem uspokojena. Taková mysl je plná strachu. Bojí se melodických zvuků indické *víny* a bojí se i spících příbuzných. Zaslechne hlasitý křik a hned se poleká a utíká pryč. Nevědomý člověk je zcela ovládnut svou vlastní pomýlenou myslí.

Člověk je spalován ohněm vlastní mysli, která je naplněna jedem, ale je k ní přimícháno i trochu štěstí. Člověk nezná Pravdu, neboť se nechal hloupě zmást svou myslí. Jaká je to záhada!